

DE BROEDERSCHAP VAN GEBEDEN TUSSCHEN DE ABDIJEN VAN ECHTERNACH EN TONGERLOO

Uit vroegere publikaties is het reeds voldoende bekend hoe de broederschap van gebeden tusschen de abdijen van Echternach en Tongerlo tot stand kwam.

In 1175 schonk Lodewijk, abt van Echternach, aan de abdij van Tongerlo de parochiekerk van Alphen om er den parochiedienst te bezorgen. Bij deze gelegenheid werd tusschen de beide stichten de gebedenbroederschap, die zou blijven voortbestaan tot aan het einde der achttiende eeuw, gesloten.

Bij onderlinge overeenkomst der beide conventen van Echternach en Tongerlo werd bepaald dat, bij het overlijden van een religieus in een van de beide abdijen, voor dezès zielerust wederzijds zouden de gebeden worden gedaan, die elke abdij voor de eigen religieusen pleegde te doen ¹⁾.

Dit mooie en stichtelijke gebruik werd eeuwenlang van beide zijden onderhouden. Men heeft ooit beweerd ²⁾ dat de overeenkomst, zooals ze overeengekomen was, nageleefd werd tot op het einde van het oude regiem. Zooals te over blijken zal uit wat hier volgt, is dit oordeel niet gansch met de feiten in overeenstemming te brengen. Het gebruik bleef weliswaar in beide abdijen voortbestaan, en het bestond nog op het einde der achttiende eeuw. Doch het was niet meer de getrouwe weergave van het reeds in 1175 tusschen de abdijen gesloten akkoord.

Het valt allereerst niet te betwijfelen dat, gedurende korteren of langeren tijd de broederschap van gebeden tusschen de beide ab-

1) De tekst der overeenkomst luidt als volgt : « statum est etiam inter nos ex consensu utriusque capituli ut si quando obitus abbatis vel fratris de alterutris ecclesiis nunciatus fuerit, fratres ei secundum quod suis fratribus faciunt, mutuas orationes solvant ». Uitg. door H. Lamy, *L'Abbaye de Tongerlo depuis sa fondation jusqu'en 1263*, blz. 299. Leuven, 1914. Zie verder *ibid.*, blz. 24 en 575.

2) W. Van Spilbeeck, *De Abdij van Tongerlo*, bl. 80. Lier, 1888.

dijen doode letter bleef. Men moge de schuld hiervan op de oorlogen werpen, op den grooten afstand tusschen de beide huizen, of ook nog op sommiger nalatigheid ³⁾. Het feit blijft onbetwistbaar : de naleving van de overeenkomst was een heele tijd onderbroken.

Rondom 1700 werd echter van beide kanten geijverd om de oude traditie weer in de praktijk te doen herleven.

Het gebruik bestond evenwel niet meer zooals vroeger. Rond het opgegeven jaar werd door de priesters-religieuzen van Echternach voor elk overledene van Tongerlo een private Mis van Requiem gelezen. Verder werd voor dezelfde intentie één conventsmis opgediagen. De jongere fraters alsmede de leekenbroeders moesten voor elk overledene van Tongerlo drie rozenkransen bidden ⁴⁾. De Prior van Tongerlo had weliswaar aangedrongen om de broederschap van gebeden te herstellen volgens de oorspronkelijke overeenkomst uit 1175. Doch uit Echternach was hem geantwoord geworden dat dit niet gebeuren kon zonder nieuwe beslissing van den conventsraad. Voorloopig kon men zich aan het gebruik van thans wel houden ⁵⁾. Het staat inmiddels buiten twijfel dat tot de vroegere overeenkomst niet werd teruggekomen. Men hield zich dus voortaan aan het rondom 1700 bestaande gebruik ⁶⁾.

Een ander vraagstuk, dat blijkbaar in dezen heel wat kopbrekens bezorgde, was de regelmatige wederzijdsche toezending van de overlijdensberichten.

De weg tusschen Echternach en Tongerlo was lang, en door de praktijk was voldoende gebleken dat sommige berichten ofwel onderweg verloren geraakten, ofwel gewoon niet werden besteld. Echternach had, rondom 1700, den proost van zijn refugium te Luxemburg ermede belast de overlijdensberichten naar Tongerlo te sturen ⁷⁾. Doch ook deze had moeten constateeren dat niet alle berichten tot hun bestemming kwamen. Af en toe werden dan tusschen Tongerlo en Echternach brieven gewisseld met de namen van sedert de laatste jaren overleden religieuzen van beide huizen. Voor ons zijn deze brieven zeer interessant, bv. voor het vaststellen der mortaliteit in beide huizen alsmede als basis van vergelijking tusschen het aantal

3) Zie, in de Bijlagen, den brief dd. 17 Augustus 1702. De Prior van Echternach schrijft aan den Prior van Tongerlo : het gebruik is teloorgegaan « a plurimis annis ».
« Ob bella, locorum longa intervalla et forte aliquorum incuriam ».

4) Brief van 17 Augustus 1702, in Bijlagen.

5) *Ibid.*

6) Zie brieven van 26 December 1720 en 1 Oktober 1764, in Bijlagen.

7) Brief van 26 December 1720. Bijlagen.

der religieuzen van beide stiften. Voor de Priors, die destijds de brieven schreven, had het opmaken dezer lijstjes een onmiddellijk-praktisch doel, e.w. na te laten gaan of alle doodsbrieven tot hun bestemming waren gekomen. Telkens moest dan blijken dat sommige brieven achterwege waren gebleven, en dat de gebeden voor een of ander religieus na datum nog moesten worden gedaan.

Het geval werd ondertusschen nog ingewikkelder door de ongepaste inmenging van een bejaard religieus van Echternach. Deze brave man vond er genoeg in buiten eenieders medeweten aan Tongerlo een lijst van overledenen der laatste jaren te sturen. Een volstrekt foutieve lijst dan nog. Pas nadat de Prior van Tongerlo vernomen had dat de brave religieus, die hem geschreven had, niemand méér was dan 'n « bonus senex, qui multa frivola ex suo cerebro fabricat ac notat, quae nullius sunt momenti, nec scit quid notet » ⁸⁾, kreeg de zaak rustig haar beslag.

In latere jaren (vanaf 1764) kwam men overeen op de doods-brieven wederzijds telkens den naam te noteeren van den onmiddellijk-voorgaanden overledene. Zoo kon men gemakkelijk van beide kanten nazien of geen brieven achterwege waren gebleven.

In dezen vorm bleef het vrome gebruik dan verder bestaan in de beide abdijen.

Thans nog bewaart het archief van Tongerlo een stelletje overlijdensbrieven uit Echternach. Wij laten hier de opgave dezer brieven volgen.

1722 18 Jan. : R. P. Alexander de Bande

1727 10 April : R. P. Philippus Cassal

1728 9 Aug. : Prelaat Matthias Hartz

1733 11 Juli : R. P. Placidus Eringer

1734 9 Maart : R. P. Bonifacius Consbruck

1735 30 Jan. : R. P. Josephus Robert

1736 17 Febr. : R. P. Franciscus de Bock

1736 26 Aug. : R. P. Benedictus Mazuck

1763 12 Febr. : fr. Philippus Matthaei laicus

1776 16 Febr. : R. P. Ferdinandus Wilhelmi

1776 27 Aug. : R. P. Willibrordus Jungens

Zonder Jaar 30 Jan. : R. P. Wilgislus Grach.

Averbode.

P. Em. VALVEKENS.

8) Brief van 14 Sept. 1733. Bijlagen.

BIJLAGEN

De enkele documenten, die we hierbij uitgeven, hebben geen groot geschiedkundig belang. Ze mogen evenwel symptomatisch heeten voor de vriendschappelijke betrekkingen, welke tot eind-achttiende eeuw bestonden tusschen abdijen van verschillende kloosterorden. Ze komen bovendien voort uit een eeuwenoude abdij, welke thans niet meer bestaat. In deze laatste beschouwing vinden we een belangrijke reden om deze enkele stukken uit te geven.

1.

De Prior van Echternach aan den Prior van Tongerlo.
1702 Augustus 17.

Epternaci, 17 Augusti 1702.

Admodum Reverende Domine Prior,

Quas admodum Reverenda Paternitas Vestra die quarto labentis ad me dirigere placuit, rite accepi. Et quia in iisdem informari desiderat quale charitatis officium nos in defunctorum vestrorum refrigerium persolvamus, respondeo quod sacerdotes nostri singuli singulis vestrum defunctis unam Missam privatam, et omnes simul unam solemnem conventualem percelebremus. Non sacerdotes, laici, novitij et professi pro quolibet ex vestris defunctis tria rosaria orent. Cui consuetudini inhaerendum duco, usque dum communicato cum Dno nostro Abbate reliquisque absentibus consilio videamus an ad initae olim inter nostros et vestros praedecessores, sed jam plurimis annis ob bella, locorum longa intervalla et forte aliquorum (parcat eis Deus) incuriam obliterate confraternitatis pristinum vigorem possimus redire.

Manemus interim omnes et imprimis ego admodum Reverendae Paternitatis vestrae

Humillimus in Christo servus et cfr.

fr. Germanus Cuno,

ind. Prior Epternaci.

2.

De Proost van Echternach's refugium te Luxemburg
aan den Prior van Tongerlo.
1720 December 26.

Admodum Reverende Domine Prior,

Cum a quatuor annis ex nostris confratribus multi ex hac vita discesserint, quorum omnium schedulas vobis tradendas misi, utrum vero ob distantiam pervenerint ignoravi, hinc rogo Reverendam Dominationem Vestram ut, si praesens pervenerit, dignetur mihi rescribere et si caeteris non fuerit satisfactum etiam numerum et nomina subjugo : Benedictus Zerderus Abbas, Germanus Cuno prior, Adalbertus Greimelinus, Nicolaus Boyet, Willibroodus Corerot, Bruno Jacque, omnes sacerdotes; Ruthyerus, Paulus, Theodardus, fratres laici; ut ex pacto inito SS. Sacrificio Misse illis succurratur, quod a nobis pro vestris in Domino defunctis exactissime observatur. Dum ego maneo admodum Reverende Dominationis Vestre

humillimus et observantissimus servus

fr. Bernardus Seyler

p. t. refugij nostri prepositus.

Luxemburgi, 26 Decembris 1720.

Adres : Au Reverend le tres Reverend prieur de labbaije de Tongerlo par Envers a Tongerlo.

Te Tongerlo werd op dezen brief (vermoedelijk door den Prior) genoteerd : Pro omnibus his satisfactum in conventu et desuper scriptum extraneis. *En bovenaan* : Pro memoria. Petenda ista charta que est in sacristia de ultimo defuncto. *Verder nog* : De Epternacensibus misi reciproce omnia nostrorum confratrum defunctorum nomina usque ad dnum. Augustinum van Hove inclusive.

Tenslotte, onderaan het adres op naam van Prior Tongerlo, staat het adres van den prior van Echternach : Au Reverend le tres Reverend prieur de labbaije d'Epternaque par Luxembourg a Epternaque.

3.

De Prior van Echternach aan den Prior van Tongerlo.

1723 Oktober 8.

Epternaci, 8 octobris 1723.

Plurimum venerande Domine Prior,

Ex suis, quas de 28 Septembris ad me dirigere placuit, non sine moerore Reverendissimi ac Amplissimi Domini Praelati vestri obitum intellexi, uti et Reverendi admodum Patris vestri Amandi; pro quorum animarum solatio precibus ac sacrificijs nostris pro confraternitatis debito indilate satisfaciemus, necnon omnigenti pro fu-

turo sibi grato ac venerabili communitati vestrae digno ac proficuo successore eligendo, ut corda ac consilia eligentium dirigat, manus ac voces supplices offeremus. Interim nullum dubium quin Optimus Maximus (cujus providentia in sui dispositione non fallitur) quem pro tempore regentem, etiam pro futuro successore delegerit. Quod animi voto exoptans constanter perenno in profundo respectu Vester, plurimum venerande Domine Prior,

humillimus famulus,
fr. Petrus Binsfelt,
prior Epternacensis.

Adres : Reverendo admodum Domino Abbaloos, celeberrimae Abbatiae Tongerloensis Priori dignissimo ac pro tempore Regenti meritissimo, a Tongerlo.

4.

De Prior van Echternach aan den Prior van Tongerlo.
1733 September 14.

Epternaci, 14 Septembris 1733.

Plurimum venerande Domine,

Vestras de 16. Augusti rite percepi, ex quibus intellexi unum ex nostris nobis omnibus inscijs specificationem vobis in scripto transmississe mortuorum vestrorum a multis annis ad nos transmissorum, in qua specificatione nonnullorum nomina fuerunt, ut intellexi, omissa. Fuit, ut postea percepi, bonus senex qui multa frivola ex suo cerebro fabricat ac notat quae nullius momenti sunt, nec scit quid notet, sicut nec scivit quid vobis scriberet. Hinc nulla omnino reflectio facienda est ad notamen ipsius. Moraliter enim certus sum omnium mortuorum vestrorum schedulas ad nos directas et rite perceptas et omnibus satisfactum, uti et a vobis pro nostris satisfactum non dubitamus. Hinc, si quem habeat Reverentia Vestra scrupulum desuper propter inane illud notamen vobis in scripto transmissum, dignetur illum secure deponere. Scimus enim, et conahimur in hoc observare obligationem nostram, casu quo autem in aliquo particulari laudabilis nostra fraternitas nobis inscijs suum non obtineret effectum ab utraque parte nos excusatos iri confido, qui sum et perenno et Reverendissimo et Reverentiae Vestrae

servus addictissimus
fr. Petrus Binsfelt,
prior in Epternaco.

Adres : Au Reverend le tres reverend Prieur de l'abbaije de Tongerlo a Tongerlo.

5.

De Prior van Echternach aan den Prior van Tongerlo.
1764 Oktober 1.

Reverende admodum Domine Prior ac Confrater,

Propter longam distantiam inter nos et vos recte dubitastis an omnes vestras schedas mortuales receperimus, nostras quidem rite recepistis, sed unam ex vestris non recepimus nempe illam, quae continet mortem Dni Marcelli Mouwen, pro quo etiam statim supplevimus debitum confraternitatis officium nempe Missam conventualem solennem de Requiem et unusquisque particularis privatam. Hinc non est necesse amplius ut dictam schedam mittatis. Nunc tamen ulterius pro majori securitate, uti amor proximi requirit, ad videndum an omnes nostrae schedae mortuales ad vos et vestrae ad nos pervenerint, volo enumerare omnes defunctos et nostros et vestros ab anno 1750

Ex nostris itaque mortui sunt anno 1750 primo Franciscus Knepper, 2. 1751. D. Gregorius Schouppe, Abbas, 3. 1753. Mathias Faber, 4. Casimirus Büchel subdiaconus, 5. Willibrordus Schanus, 6. *Maximinus Fischer*, 7. 1755. Oswaldus Haass, 8. Romanus Reulandt, 9. 1756. Germanus Ment, 10. 1757. Joannes Van Nadin, 11. *Maurus van Huardt*, 12. *Clemens Neunheuser*, 13. *Nicolaus Wirtzberger*, laicus, 14. Aemilianus Schwerer, 15. 1758. Wilhelmus Gardt, 16. 1760. Bernardus Seijler, 17. 1761. Constantinus Burg, 18. Carolus Printz, 19. 1762. Theodorus Kleis laicus, 20. Andreas Betz, Prior, 21. 1763. Henricus Sirger, 22. Philippus Mathei laicus, 23. Sebastianus Roemer, 24. Augustinus Daleijden, 25. Anselmus Heijertz.

Ex vestris vero mortui sunt anno 1750 D. Eligius Ruiz, 2. D. Thomas Aquin. Willems, 3. D. Melchior Heisten, 4. Paulinus de Winter, 5. D. Fridericus Stackenborgh, 6. 1754. D. Hugo Vlemincx, 7. Paulinus Coomans, 8. 1752. D. Waltmannus Schepers, 9. D. Richardus Boden, 10. D. Alexander van Dunne, 11. D. Theodorus Driessens, 12. 1753. D. Libertus van der Poel, 13. D. Gabriel Boon, 14. D. Bruno van Dompel, 15. 1754. D. J. Chrysostomus de Craen, 16. D. Eligius Rigouts, 17. 1755. D. Josephus Kestner, 18. D. Franciscus Xaverius Van der Velde, 19. D. Rumoldus Maes, 20. 1756. D. Gregorius Cotermans, 21. D. Fridericus Van Heijst, 22. D. Coelestinus vander Stucken, 23. 1757. D. Marcarius Thie-

len, 24. 1758. D. Sulpitius Bosmans, 25. D. Michael Robrechts, 26. D. Jacobus van Eijnde, 27. 1759. D. Hyeronimus Smittens, 28. D. Balthasar Velckenborgh, 29. D. Henricus N., 30. D. Milo van den Daele, 31. D. Lambertus Boeracker, 32. D. Felix Heijlen, 33. 1760. D. Bernardus Wijten, 34. 1761. D. Joannes Baptista Schellinx, 35. D. Hermannus Josephus du Maij, 36. D. Fulgentius Laureijs, 37. 1762. D. Lucas Janssen, 38. D. Bonifacius van Weerdt, 39. D. Simon Wicken, 40. D. Fulgentius Verachttert, 41. D. Ignatius Trost, 42. 1763. D. Faustinus Wittens, 43. D. Alipius van Bedaff, 44. D. Damianus Mormentien, 45. D. Rosnata Fresart, 46. D. Bonaventura de Thorrier, 47. D. Evermodus Sanders, 48. D. Marcus de Tourmestaux, 49. 1764. D. Laurentius Rigouts, 50. D. Marcellinus Mouwen, qui desiderabatur, 51. D. Gregorius Van Rijkevorsel, 52. D. Gerardus Alen, 53. D. Gummarus S'Jonghens.

Jam poteritis videre an praedicta sint salva et justa. Gaudebo si ita sint. Et dico, in proxima scheda mortuali inscribetur etiam vel inscribentur novissima vel novissime schede mortuales, qui post cordialem salutationem Reverendissimo ac Amplissimo Dno Abbati vestro et omnibus RR. DD. Confratribus permaneo Reverendae Dominationis Vestrae

servus ac confrater humillimus,
Gregorius Seijler,
Prior Epternaci.

1 Octobris 1764.

Op den rug van dezen brief staat volgende lange nota :

Litterae Rdi D. Gregorii Sevler, Prioris Epternacensis de 1. Octobris 1764, quibus respondet ad litteras scriptas in mense Septembri currentis anni, in quibus enumeraveram omnes nostros defunctos et omnes defunctos Epternacensis quorum schedae mortuales ad nos pervenerant ad initio anni 1760 usque nunc, et petiveram ut mihi rescribere dignaretur an omnes schedas mortuales nostrorum defunctorum a dicto recepisset et vicissim nos omnes schedas mortuales ipsorum defunctorum. Et respondet nos omnes ipsorum defunctorum schedas mortuales recepisse, sed unam nostrorum defunctorum schedam mortualem, nempe quae continet mortem D. Marcelli Mouwen, ad ipsos non pervenisse.

In iisdem litteris idem R. adm. D. Prior enumerat omnes suos et nostros defunctos, quorum schedae mortuales ad ipsos pervenerunt

ab anno 1750. Qua enumeratione cum nostra enumeratione et annotatione collata, quatuor defuncti (quorum nomina in his litteris sublineata sunt) non inveniebantur annotati in libro, in quo defuncti religiosi Epternacenses jam a multis annis solent annotari, nec aliunde constabat schedas mortuales illorum defunctorum ad nos pervenisse. Hinc oriebatur, si non certitudo, saltem dubium fundatissimum an pro illis 4. defunctis debita confraternitatis officia essent persoluta : quo dubio attento, Amplissimus D. mandavit eadem officia sub conditione persolvi.

Inter nostros defunctos non inveniebatur R. D. Didacus Clement, qui obierat 27 Januarij 1752, cujus mortem in litteris, quas scripsi ad R. adm. D. Priorem Epternacensem indicavi. Quia autem experientia constat schedas mortuales sive a nobis ad Epternacenses, sive ab Epternacensibus ad nos destinatas aliquando in via haerere et manere, hinc ne defuncti confratres sive nostri sive Epternacenses in posterum tamdiu debitis confraternitatis officijs priventur, debet Prior (cui incumbit schedulas mortuales mittere Epternacum) in singula scheda mortuali, quam mittit, annotare omnes defunctos, quorum schedae mortuales forte post ultimam schedam mortualem Epternacum missam, Epternaco Tongerloam pervenerunt; et si nulla pervenerit, id etiam indicare; quid idem sese facturum R. adm. D. Prior Epternacensis in fine harum litterarum promittit.